

A NAGYDOKTORI VÉDÉS OPPONENCIÁI ÉS A VÁLASZOK

SZABÓ MÁTÉ DSc:

**Szabó Ildikó Erzsébet: Nemzeti tematika és politikai szocializáció.
A kollektív identitások befolyásolása Magyarországon 1867-2006**

Szabó Ildikó munkássága a politikai szocializáció kutatásában évtizedek óta ismert és elismert Magyarországon és nemzetközileg egyaránt. Oktatóként is hatással van az új társadalomtudományi generációkra. Munkája alapos, szisztematikus, a kandidátusi fokozat óta eltelt időszak sok kutatási eredményét szintetizálja, főként saját kutatásai, és a más társadalomtudományok eredményeinek elsajátítása alapján. 1-29, oldalakon a munka elméleti – módszertani kiindulópontjait és a 287-340 oldalakon a történeti vizsgálat eredményeinek elméleti szintetizálását fejt ki, a 29-287 oldalak pedig a nemzeti tematika, a politikai szocializáció és a politikai befolyásolás történetét dolgozza fel szisztematikus társadalomtudományi kategóriarendszer alapján de a történettudomány eredményeire támaszkodva hosszabb történeti távlatban a Habsburg monarchiától egészen a 21. századig. Azaz több politikai rendszer tapasztalatait foglalja és hasonlítja össze, 1945 előtt (29-90.), a pártállami időszakban (91-160.), és a rendszerváltás óta (160-287.), ami fontos és innovatív szempontok megfogalmazását teszi lehetővé a magyarországi politikai szocializációs mechanizmusokról.

A munka eredetien ötvözi a társadalomtudományok és a történettudomány eredményeit, s ezzel sikeres lépést tesz az interdiszciplinaritás eszményének megvalósítása felé. Szisztematikus koncepció alapján elemzi a történeti korszakok tapasztalatait, és az elemzés módszertana világos, explicit. Az alkalmazott megközelítésmód új és eredeti tudományos eredményeket hoz magával. Ezek gazdagítják a magyarországi politikai szocializáció vizsgálatát. Főként a szocializációs ágensek, jelesül a család, az iskola, az informális csoportok, az ifjúsági szervezetek, a politikai nevelés, az állam, a pártok, a művészet és az irodalom, a politikai ideológiák szerepének és funkcióinak változásáról alkotott tudásunk bővül. Elsődlegesen a nemzeti tematika szempontjából, de általában a politikai kultúra változásainak történeti elemzését is lehetővé teszi a vizsgálat koncepciója, ami nagy erénye a dolgozatnak a politikatudomány szempontjából. Viszont a szocializációs ágensek közül a médiával csak a pártállami rendszertől kezdve foglalkozik (121.), holott a teljes tárgyalt időszakban fontos volt a nyomtatott sajtó szerepe, a Horthy –korszakban pedig a rádióé. A politikai vezetők közül csak Orbán Viktor szerepét elemzi a szocializáció politikai befolyásolásában a nemzeti tematika szempontjából, (236-245.), és jelentőségükhöz képest kevesebb súlyt kapnak Horthy, Rákosi és Kádár.

A NAGYDOKTORI VÉDÉS OPPONENCIÁI ÉS A VÁLASZOK

A szemléleti keretek ugyan alkalmasak arra, hogy az említett új tudományos eredmények megfogalmazásának keretét szolgáljanak. Azonban mégis hasznos lenne, ha a dolgozat kitekintene a szocializáció kutatásának főként új elméleti eredményeire a nemzetközi és a hazai területen, és elhelyezné saját álláspontját ezekkel kapcsolatosan mind az elfogadás, mind az elutasítás-elhatárolódás vonatkozásában. Ez néhol a lábjegyzetben történik meg, de jó lett volna akár egy rövid kommentált bibliográfia, vagy egy irodalmi áttekintés keretében megoldani.

Nincsenek alapjában kételyeim a mű eredetiségével kapcsolatban, hiszen a szerző munkásságát ismerem. Azért mégis úgy vélem, hogy a legalább tíz szerzővel közösen publikált tanulmányok sorozata szükségessé tenné, hogy a dolgozat tegye világossá, miben osztja szerzőtársainak véleményét, mennyiben saját koncepciót alkotnak a dolgozatban kifejtettek, az együttműködések

- a.) vajon elsődlegesen empirikus survey típusú kutatások közös lebonyolítását jelentik,
- b.) vagy pedig, mint a hivatkozásokból feltételezhető, pl. Csepeli György és Örkény Antal esetében teljesen vagy részben közös koncepciót is?
- c.) Ha igen, akkor mi a szerző sajátja, mit vesz át szerző- és alkotótársaitól?

A dolgozat jól felépített szerkezetben tárgyalja a szerteágazó történeti anyagot, stílusa élvezetes, változatos, érdekes, jól követhető, akár kötetként átdolgozva is megállná a helyét a könyvpiacon. A dolgozat széles történeti íve eljut az EU csatlakozásig, de nem foglalkozik az európai politikai szocializáció véleményem szerint a nemzeti tematika szempontjából is elméletileg konstitutív szerepével, és főként annak innovációs potenciáljával.

Van-e európai polgár és politikai szocializáció?

- Ha van, melyek az ágensek, az aktorok, hol történik és milyen mechanizmusokkal a politikai befolyásolás?
- Mennyiben alakul át az EU csatlakozással, de már azelőtt is a nemzeti tematika értelmezési kerete?

Ilyen és ehhez hasonló kérdésfeltevések néhol felbukkannak a dolgozatban, de nem kapják meg azt a szerintem szerkezetileg is önálló és elméleti szempontból innovatív helyet amelyet megilletne felvetésük fontossága, és nem történik még csak kísérlet sem a minden bizonnyal már ismeretes új kutatási eredmények integrálására. [...]

A dolgozat nem tekinti át a mai társadalomtudományokban széles körben vitatott, és az európai és nemzeti tematika szempontjából egyaránt jelentős vitákat a nemzetfogalomról és a modern nemzet elméletéről, és nem foglal világosan állást egyik vagy másik mellett, bár a hivatkozásokból úgy tűnik, hogy a nemzetközi szakirodalomból Benedict Anderson, a hazaiakból pedig Csepeli György koncepciójához áll a legközelebb a szerző felfogása. Ugyancsak a továbbfejlesztés szempontja lehet a történeti-összehasonlító szemlélet, hiszen a dolgozat Magyarországra koncentrálva

A NAGYDOKTORI VÉDÉS OPPONENCIÁI ÉS A VÁLASZOK

nem ágyazza be a magyar fejlődést a stabil nyugati demokráciák szocializációs mintáival való szisztematikus összehasonlításba, sem pedig a más poszt-kommunista közép-európai országok palettáján való elhelyezésbe. Az összehasonlító szempontok itt-ott ugyan felmerülnek, de azok eredményeinek szisztematikus kiaknázására ily módon nincsen lehetőség, pedig az nagymértékben megnövelhetné a dolgozat koncepciójának magyarázó erejét.

A fenti kérdések és kritikák mellett ismételten a vitára tűzés és az elfogadás mellett foglalom állást.

Budapest 2007. július 20.